

STORTINGET

Representantforslag 10 S

(2019–2020)

fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Torgeir Knag Fylkesnes og Lars Haltbrekken

Dokument 8:10 S (2019–2020)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Arne Nævra, Torgeir Knag Fylkesnes og Lars Haltbrekken om styrket dyrevelferd

Til Stortinget

Bakgrunn

Mattilsynet har en svært viktig rolle i å sikre at norsk husdyrhold ivaretar god dyrevelferd. Deres oppdrag er å sikre at norske forbrukere har høy tillit til matproduksjonen. Det er derfor avgjørende at Mattilsynet setter tydelige og konsekvente grenser for uakseptabelt dyrehold, og at befolkningen kan ha tillit til at dyrenes beste settes over økonomiske og omdømmerelaterte hensyn.

Sommeren 2019 ble en hel nasjon preget av den uverdige behandlingen av dyr som ble vist i dokumentaren til NRK Brennpunkt om svinenæringen, «Griseindustriens hemmeligheter», hvor dyrevernaktivist Norun Haugen avdekket systematisk dyremishandling og grove brudd på dyrevelferdsloven. Haugen har gjennom flere år samlet kunnskap om tilstanden for dyrevelferden i norsk husdyrhold og vist at brudd på dyrevelferdsloven ikke bare skjer unntaksvis, men at det er et mer grunnleggende systemproblem som må løses på overordnet nivå.

Riksrevisjonen dokumenterer i Dokument 1 (2019–2020) hvordan gjentatte alvorlige brudd på dyrevelferden ikke har blitt avsluttet på grunn av sen oppfølging av Mattilsynet. I de alvorlige sakene har heller ikke Mattilsynet en tilstrekkelig opptrappende virkemiddelbruk, og Mattilsynet bruker for lang tid på å iverksette aktivitetsforbud for dyrehold med alvorlige brudd på

dyrevelferdsloven. Konsekvensen er at gjentatte alvorlige brudd på dyrevelferdsloven ikke har blitt avsluttet på grunn av sen oppfølging fra Mattilsynet.

Forslagsstillerne er urolige over funnene i Riksrevisjonens rapport, men også over svarene fra statsråden til Riksrevisjonens rapport, hvor det ikke kommer tydelig fram om statsråden støtter Riksrevisjonens anbefalinger. Forslagsstillerne mener derfor det er behov for at Stortinget behandler denne saken i et eget forslag.

Mat- og dyretilsynet

Mattilsynet har ikke bare i oppgave å ha tilsyn med maten, men også med dyrene. Formålet med aktiviteten er ikke bare å ha tilsyn med at maten er trygg, men tilsynet forvalter en lang rekke lover som også handler om at dyr skal ha det bra, som for eksempel dyrevelferdsloven og dyrehelsepersonelloven. Forslagsstillerne mener dagens navn på Mattilsynet i for liten grad speiler disse sentrale delene av Mattilsynets arbeid. Ved å ta «dyretilsynet» inn i navnet vil hensynet til dyrenes beste komme tydeligere fram. Det er også slik at en rekke dyr som menneskene omgir seg med (hunder, katter, dyr i zoologiske forretninger osv.), slett ikke er mat.

Tilsynspraksis

Mattilsynet praktiserer et skille mellom varslede og uvarslede tilsyn. Selv om sistnevnte kategori kalles «uvarslede tilsyn», sendes det også her i en del tilfeller informasjonsbrev i forkant om at det vil bli gjennomført tilsyn. I Agder og Rogaland fikk alle svinbønderne SMS-varsler om at Mattilsynet ville komme på uanmeldte tilsyn. Tilsvarende beskjeder har blitt gitt til media og på Mattilsynets og regjeringens hjemmesider. Forslagsstillerne mener dette er misvisende og svekker mulighe-

ten til å få ført tilsyn der man kan undersøke dyrevelferden slik den er til vanlig.

Ved andre tilsynskampanjer har det også blitt sendt ut informasjon i forkant rundt hva de vil se etter under tilsynene. Et eksempel er tilsynsrunden på svin i Vestfold i 2018, der hver enkelt grisebonde fikk informasjonsbrev i forkant. Det er klart at denne praksisen gjør det vanskeligere for tilsynet å avdekke uakseptabelt dyrehold.

Mattilsynets tilsynsmetoder er ikke egnet til å avdekke mange av de mest alvorlige forholdene når det kommer til dyrevelferd, som bøndernes holdninger og ulovlige avlivinger, ulovlig vold ved driving, ulovlig mangelfull behandling og oppfølging av sykdom og ulovlig daglig håndtering av dyrene.

I Mattilsynets årsrapport for 2018 har Mattilsynet kun med resultatene fra tilsyn med dyrevelferd fra dyrehold, ikke tilsyn med dyrevelferd på dyretransporter og i slakterier. Dette betyr at offentligheten ikke får tilgang til reelle tall om hvordan det står til i det norske landbruket. Både slakterier og dyretransport er sentrale deler av verdikjeden i norsk matproduksjon.

Kjøttkontrollen

Kjøttkontrollen har ansvaret for å ivareta dyrehelsen, dyrevelferden og folkehelsen på slakteriene. På Mattilsynets hjemmeside står følgende:

«Det er lang tradisjon for at tilsette i slakteria har gitt ei hjelpende hand til kjøttkontrollen. Det nye regelverket gir større rom for dette. Mellom anna kan tilsette ved slakteria hjelpe til med stempling av slakta og trikinkontroll, og ved fjorfeslakteri kan slakteritilsettet føra dei praktiske oppgavene med båndkontrollen.»

Det kan være utfordringer knyttet til denne sammenblandingen av roller som kan påvirke Mattilsynets mulighet til å være et uavhengig kontrollorgan, for eksempel i saker der hensyn til dyrevelferd og økonomiske interesser er i strid med hverandre.

Ved en praksis der samme veterinærer er knyttet til samme slakterier over en lang periode, vil det være en fare for at prinsippet om uavhengighet blir utvannet. Ansatte på samme fysiske arbeidsplass kan lett utvikle et fellesskap og personlige relasjoner som kan sette spørsmålsteget ved uavhengigheten og prinsippet om en armlengdes avstand mellom kontrollør og de som blir kontrollert. Derfor bør det vurderes om ikke et system med rullering av veterinærer mellom ulike kontrollsteder ville vært gunstig.

Forbedrede systemer

Riksrevisjonens rapport viser at Mattilsynet mangler felles verktøy og systemer for å avdekke de dyreholdene som har størst risiko for brudd på dyrevelferdsloven. For eksempel er ikke tilsynshistorikken systemati-

sert i saksbehandlingssystemet MATS, noe som gjør det krevende å ha oversikt over langvarig dårlige dyrehold. Det mangler også et felles system for å systematisere informasjonen de kan få fra ulike kilder – både interne og eksterne, slik at for eksempel informasjon fra kjøttkontrollen ikke kommer fram til Mattilsynets inspektører på dyrevelferdsområdet.

MATS har heller ikke tilstrekkelige data til at det er mulig å hente ut statistikk og oversikter som gir et dekkende bilde av arbeidet på dyrevelferdsområdet.

Raskere reaksjoner for å hindre unødig lidelse

I Innst. 234 S (2011–2012), jf. Meld. St. 9 (2011–2012), understreket næringskomiteen at Mattilsynet skulle prioritere tilsyn og oppfølging av saker på dyrevelferdsområdet. Riksrevisjonens undersøkelse har sett på 39 saker for dyreholdere der det er fattet vedtak om aktivitetsforbud. Undersøkelsen viser at det kan gå lang tid fra Mattilsynet gir et pålegg om å utbedre alvorlige avvik til et nytt tilsynsbesøk gjennomføres. Det kan gå flere måneder. En spørreundersøkelse knyttet til undersøkelsen viser at om lag halvparten av inspektørene selv mener at det ofte tar for lang tid før en ny inspeksjon gjennomføres, blant annet på grunn av andre akutte oppgaver. Riksrevisjonens vurdering er at det tar for lang tid før kronisk dårlige dyrehold med fare for gjentakende brudd får ny inspeksjon av Mattilsynet. Forslagsstillerne deler denne vurderingen.

Undersøkelsen viser også at det kan gå mange år fra første pålegg til vedtak om aktivitetsforbud fattes. Man fant eksempler på gjentatte pålegg med samme hjemmel, som for eksempel mangel på fôr og vann, til tross for at sakene har pågått over flere år og Mattilsynet har anledning til å bruke strengere virkemidler. Spørreundersøkelsen blant inspektørene viser også at det er en stor gruppe som ikke synes Mattilsynets egne retningslinjer er tydelige på når ulike virkemidler skal tas i bruk overfor dyreholderen.

En intern undersøkelse i Mattilsynet viste at halvparten av inspektørene hadde blitt utsatt for trusler, trakassering eller vold.

Utrede offentlig merkesystem for god dyrevelferd

I en undersøkelse foretatt i 2015 av Ipsos og MMI for Agenda og AgriAnalyse i prosjektet «Verdien av norsk mat», sa 83 prosent av de spurte at de mener god dyrevelferd er ganske viktig eller meget viktig for dem.

Men for forbrukeren er det vanskelig å vite hvilke varer som faktisk har blitt produsert med mer oppmerksomhet på dyrevelferd enn hva minstekravene i regelverket tilsier. Hvis produktene var merket med et dyrevelferdsmerke, ville det vært lettere å velge riktig.

Gode dyrevelferdstiltak, med større plass, utegang osv., vil koste noe mer enn tradisjonell drift på en gård. Merking eller sertifisering kan bidra til å dekke disse ek-

strakostnadene, og dermed føre til at flere bønder har mulighet til å gi det lille ekstra for å sikre at dyrene skal få et godt liv.

For matbutikker vil et dyrevelferdsmerke være viktig for å enkelt kunne innføre satsing på bedre dyrevelferd. For myndighetene vil dyrevelferdsmerking gjøre det lettere å vite hvilke bønder som satser på bedre dyrevelferd, og dermed gjøre det enklere å innføre tilskuddsordninger og forbedre tilretteleggingen for de dyrevennlige produsentene.

I Norge er det spredte tiltak for merking av god dyrevelferd. Noe skjer gjennom samvirkekedene i jordbruket, gjennom dyrevelferdsprogrammene. Disse er næringens egne verktøy for å dokumentere og forbedre dyrevelferden, foreløpig i fjørfeproduksjon og svineproduksjon, og det er varemottakerne i kjøttbransjen som har forpliktet seg til dyrevelferdsprogrammene. De stiller igjen krav om oppfølging hos sine leverandører.

Et samarbeid mellom Dyrevernalliansen og matvarekjeder er foreløpig det mest konkrete tiltaket på merking av god dyrevelferd i Norge. Foreløpig er det altså ingen offentlige, standardiserte og lovpålagte løsninger for dyrevelferdsmerking. Dagens merking av et økologisk produkt er ikke dekkende for god dyrevelferd innen hele feltet.

I flere europeiske land har sluttledet i salgskjeden fulgt utviklingen i folks holdninger til dyrevelferd tett. Holdninger og etterspørsel er selvsagt avgjørende i et marked. I 2018 lanserte den tyske dagligvaregiganten Lidl dyrevelferdsmerking av alle egne kjøttvarer. «Dyreholdskompasset» viser hvordan kjøttet er produsert med hensyn til dyrehold, gradert i fire nivå.

Lidl, som er den nest største dagligvarekjeden i Tyskland etter Aldi, hevder at de med dette initiativet svarer på økte forbrukerkrav om bedre dyrevelferd. Muligens henger dette sammen med at tyskere nå spiser mindre kjøtt enn for få år siden, særlig svinekjøtt. I tillegg sier 88 prosent av befolkningen at de er villige å betale mer for kjøtt dersom det er produsert på en miljøvennlig måte og med god dyrevelferd. I en meningsmåling gjennomført av BUND (det tyske naturvernforbundet), svarte to tredjedeler av de spurte at de ønsker et strengere regelverk for dyrevelferd i landbruket. Når det gjelder kjøtt, var fire av fem for en lovpålagt merking som viser hvordan dyrevelferden ivaretas.

I mars 2019 gikk det tyske bondelaget ut og støttet en innføring av en statlig ordning for dyrevelferdsmerking, og skisserte en løsning i retning av det Lidl hadde innført.

Men også i Tyskland har det vært kritikk av at det ikke blir gjennomført en lovpålagt ordning med offentlig, standardisert merking – bygd på sertifiseringskrav og et godt kontrollsystem.

Det er svært krevende for en forbruker å orientere seg i valg av produkter om en ønsker å kjøpe kjøtt fra

gårder med god dyrevelferd. Et akseptert og godt merkesystem ville gjort valgene mye lettere for forbrukeren.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

forslag:

1. Stortinget ber regjeringen endre navn på tilsynet fra Mattilsynet til Mat- og dyretilsynet.
2. Stortinget ber regjeringen sørge for at Mattilsynets uanmeldte tilsyn ikke varsles på forhånd, for å få et mer reelt inntrykk av tilstanden for dyrene.
3. Stortinget ber regjeringen gå kritisk gjennom Mattilsynets bruk av varslede og uvarslede tilsyn og gjøre en vurdering av om dagens praksis fungerer godt nok for å sikre at uakseptabelt dyrehold avdekkes.
4. Stortinget ber regjeringen utrede hvordan tilsyns-rutinene kan forbedres for i større grad å kunne avdekke vold mot dyr, dårlige holdninger til dyrevelferd og juksing med journalføring.
5. Stortinget ber regjeringen sørge for at Mattilsynet i sin årsrapport også legger fram funn fra tilsyn med dyrevelferd på dyretransporter og i slakterier.
6. Stortinget ber regjeringen utrede om arbeidsfellesskapet i kjøttkontrollen mellom Mattilsynets ansatte og øvrige ansatte blir for tett til å kunne sikre Mattilsynets selvstendige rolle i å sikre dyrevelferden under driving av slaktedyr og oppstalling av dyr på slakterifjøs. I dette arbeidet bør det utredes ordninger for rullering av kjøttkontrollens veterinærer.
7. Stortinget ber regjeringen sørge for at Mattilsynet utarbeider felles verktøy, systemer og rutiner for å avdekke de dyreholdene som har størst risiko for brudd på dyrevelferdsloven, og som gjør det mulig å rapportere nødvendig styringsinformasjon på en effektiv måte.
8. Stortinget ber regjeringen innføre frister for hvor lang tid det kan gå fra et pålegg om å utbedre alvorlige avvik til et nytt tilsynsbesøk gjennomføres.
9. Stortinget ber regjeringen forsikre seg om at Mattilsynet gjennom veiledende retningslinjer og eksempler klargjør når ulike virkemidler etter en konkret vurdering skal tas i bruk, og utarbeider en veiledende tidslinje for opptrapping av strengere virkemidler.
10. Stortinget ber regjeringen utrede hvor utbredt trusler, sjikane og press mot Mattilsynets inspektører er og gjennomføre tiltak for å sikre de ansattes trygghet i sitt arbeid.

11. Stortinget ber regjeringen utrede et merkesystem for god dyrevelferd på norske landbruksprodukter. Dette utredningsarbeidet bør skje i samarbeid med landbruksorganisasjonene, dyrevernerorganisasjonene og veterinærfaglig miljø.

5. november 2019

Arne Nævra

Torgeir Knag Fylkesnes

Lars Haltbrekken